

بررسی سازگاری و برخی خصوصیات پومولوژیکی ارقام مختلف زیتون در ایلام

اکبر اسماعیلی^۱، آذر صیدی^۲، فریده شیخ مرادی^۳

۱ و ۲- کارشناسان باغبانی مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی ایلام. ۳- عضو نخبگان بنیاد شهید و امور ایثارگران.

*نویسنده مسئول

چکیده

به منظور یکدست کردن باغات و دستیابی به ارقام مناسب در مناطقی از استان ایلام که کشت و توسعه زیتون در حال گسترش است طرحی به منظور بررسی سازگاری و برخی خصوصیات پومولوژیکی ۱۴ رقم مختلف زیتون در باغ سازگاری صالح آباد در قالب طرح کامل تصادفی در استان ایلام به اجرا در آمد. داده های بدست آمده با استفاده از نرم افزار آماری SASS و مقایسه میانگین ها با استفاده از آزمون چند دامنه ای دانکن انجام گردید. صفات مورد بررسی نتایج معنی داری نشان دادند. مقایسه میانگین داده ها نشان داد که بیشترین میزان وزن میوه مربوط به ژنوتیپ های سیاب (توده بومی)، سویلانا و دزفول، بیشترین میزان وزن هسته مربوط به آمفی سیس، ولانولیا و میشن، بیشترین میزان نسبت گوشت به هسته سیاب، آمفی سیس و مانزانیا، بیشترین میزان وزن تر گوشت در آمفی سیس و میشن، بیشترین میزان وزن خشک گوشت در میشن، مانزانیا و سیاب، بیشترین میزان روغن در وزن خشک سویلانا و مانزانیا به ترتیب بیشترین میزان را دارا می باشد و توده سیاب، آمفی سیس و میشن به عنوان ارقام برتر معرفی گردیدند.

کلمات کلیدی: زیتون، سازگاری، پومولوژی

مقدمه

در دهه های گذشته بعزت عدم آشنایی مردم به نحوه مصرف زیتون و خواص ویژه روغن آن، کشت زیتون از رونق کافی برخوردار نبوده است. ولی با شناخت بوجود آمده از استعداد کشور برای کاشت زیتون و تولید روغن مسئولان کشور مصمم شده اند با عزمی راسخ کشت این درخت مقدس را در سطح گسترده ای توسعه دهند به طوریکه ضمن تامین روغن مورد نیاز کشور، در کاهش واردات روغن نباتی از خارج امر مهمی صورت گرفته باشد. به طوریکه طبق آمارنامه وزارت جهاد کشاورزی حدود بیش از ۹۰ هزار هکتار از اراضی کشور زیر کشت زیتون می باشد (بی نام ۱۳۸۵). با توجه به مصارف روغنی و کنسروی این محصول و مقاوم بودن آن به شرایط نامساعد محیطی نظیر شرایط خشک و کم آب مانند ایران تحقیق و پژوهش در راستای شناخت هرچه بیشتر این محصول امری مهم است. استان ایلام یکی از مناطقی است که بر اساس پیشینه ای که در وجود ژنوتیپ های از قبل کاشته شده و سازگار یافته به شرایط خاص آن مناطق (در مناطق گرمسیری و نیمه گرمسیری و معتدل) داشته است، توانایی توسعه باغات زیتون در مناطق مختلف خود را به شرط انتخاب ارقام مناسب و سازگار دارا می باشد بطوریکه در سالهای اخیر سطح زیر کشت زیتون در استان افزایش چشمگیری داشته و به دومین محصول باغی از نظر سطح زیر کشت رسیده است. با توجه به شرایط محیطی غالب منطقه نمی توان همانند مناطق دیگر کشور از ارقام سازش یافته با شرایط آب و هوایی دیگر استفاده نمود و انتظار تولید مناسب داشت. در دهه گذشته اقدام به کاشت باغات مختلفی از ارقام متفاوت در سطح استان شده است که تولید متفاوت و زمان رسیدن متفاوتی دارند به طوریکه زمان برداشت در باغات منطقه بین ۳ تا ۴ ماه در نوسان می باشد و از طرفی دیگر در مناطق گرمسیری باغاتی کاشته شده اند که محصول دهی اقتصادی نداشته و تنها بعضی از ارقام پراکنده در باغات تولید مناسبی دارند (اسماعیلی و همکاران، ۱۳۸۶). جهت برطرف کردن مشکلات موجود و همچنین شناسایی و معرفی ارقام برای هر منطقه در استان، ارقام موجود در باغ سازگاری صالح آباد به همراه توده های بومی موجود مورد ارزیابی و مقایسه قرار می گیرند. با توجه به روند افزایشی توسعه باغات زیتون تعیین ارقام سازگار قبل از احداث زیتونکاریهای جدید و کشت در سطح وسیع امری ضروری بنظر می رسد. ارجحی (۱۳۸۵) سازگاری برخی ارقام زیتون را در شرایط آب و هوایی ایستگاه زیتون دالاهو بررسی نموده است و نتایج نشان می دهد

ارقام پاسخ های متفاوتی در شرایط موجود نشان می دهند بطوریکه رقم آمیگدالیفولیا بیشترین درصد روغن حدود ۲۰ درصد در ماده تر و رقم کنسروالیا بهترین میوه جهت تهیه کنسرو را دارد. حاجی امیری (۱۳۸۴) در پژوهشی ارقام مختلف زیتون در استان فارس مورد ارزیابی قرار گرفت و نتایج نشان داد که ارقام آمیگدالیفولیا و کنسروالیا به عنوان دو منظوره، سویلانا و مانزالینا به عنوان کنسروی و آربکین و کرونائیکی به عنوان روغنی جهت کاشت در اقلیمهای گرم مناسب می باشند (تسلیم پور و زینالو، ۱۳۹۰). به همین منظور طرح مذکور در باغ سازگاری صالح آباد بر روی ارقام موجود و بر روی تعدادی از توده های بومی زیتون در مناطق مختلف استان به اجرا در آمد.

مواد و روش

ارقام موجود در باغ ۱۳ رقم به همراه یک توده بومی (سیاب ملکشاهی) در باغ سازگاری مشخص و مورد بررسی قرار گرفتند. ارقام شامل ۱- روغنی، ۲- زرد، ۳- میشن، ۴- شنگه، ۵- سویلانا، ۶- کروناکی، ۷- گرگان، ۸- ولانولیا، ۹- ماری، ۱۰- رشید، ۱۱- آملی سیس، ۱۲- دزفول ۱۳- مانزانیا و سیاب (بومی) می باشند. صفاتی از قبیل وزن تر میوه، وزن تر گوشت، وزن خشک گوشت، وزن هسته، میزان روغن در وزن خشک و نسبت گوشت به هسته مورد بررسی قرار گرفت. داده های جمع آوری شده با استفاده از نرم افزار آماری SASS تجزیه و مقایسه میانگین داده ها با استفاده از آزمون چند دامنه دانکن انجام گردید.

نتایج و بحث

جدول شماره ۱: تجزیه واریانس صفات مورد بررسی

منبع تغییرات	درجه آزادی	وزن میوه	وزن تر گوشت	وزن خشک گوشت	وزن هسته	میزان روغن در وزن خشک	گوشت/هسته
تیمار	۱۳	۹/۵**	۸۹/۹**	۶۷/۴**	۷۴**	۳۶۷**	۲**
خطا	۴۲	۰/۲۸	۱/۱	۰/۰۶	۲	۰/۷	۰/۱۴
cv	۱۵	۳/۵	۱۳	۴/۶	۱۴/۸		

بر اساس جدول تجزیه واریانس نشان داده شد که صفات مورد بررسی از قبیل وزن تر میوه، وزن تر گوشت، وزن خشک گوشت، وزن هسته، میزان روغن در وزن خشک و نسبت گوشت به هسته در سطح آماری ۰/۰۱ معنی دار می باشد (جدول شماره ۱). مقایسه میانگین داده ها نشان داد که بیشترین میزان وزن میوه مربوط به ژنوتیپ های سیاب (توده بومی)، سویلانا و دزفول، در وزن هسته بیشترین میزان مربوط به آملی سیس، ولانولیا و میشن (وزن مربوط به ۲۰ عدد هسته می باشد). نسبت گوشت به هسته سیاب، آملی سیس و مانزانیا، در وزن تر گوشت آملی سیس و میشن، وزن خشک گوشت میشن، مانزانیا و سیاب، میزان روغن در وزن خشک سویلانا و مانزانیا به ترتیب بیشترین میزان را دارا می باشد (جدول شماره ۲). به نظر می رسد با توجه به افزایش دما در زمان رسیدن میوه ها تجمع روغن در ارقام مورد بررسی تحت تاثیر قرار خواهد گرفت و میزان آن مناسب نخواهد بود (اسماعیلی، ۱۳۸۶). که میزان این صفت در حد متوسط پایین تر نیز می باشد اما در بررسی صفاتی مانند وزن گوشت میوه و وزن میوه ها و نسبت گوشت به هسته نشان داده شد که صفات مورد بررسی می توانند به عنوان شاخص تعیین ارقام مناسب باشند (Annalisa et al, 2003) و ارقام ذکر شده در متن در بین ژنوتیپ های مورد بررسی به عنوان ارقام برتر معرفی می گردند توده بومی مورد بررسی (سیاب ملکشاهی) از نظر وزن میوه و نسبت گوشت به هسته در بین ارقام بیشتر می باشد و می تواند پس از بررسی نهایی به عنوان رقم کنسروی در منطقه توصیه شود. به نظر می رسد در سطح منطقه بیشتر ارقام کنسروی مناسب توصیه کشت و کار می باشند.

جدول شماره ۲: مقایسه میانگین

ردیف	رقم	وزن تر میوه	وزن هسته	نسبت گوشت به هسته	وزن گوشت	تر گوشت	وزن خشک	میزان روغن در خشک
۱	روغنی	3/5de	8/8ef	2/6b	22/3i	8/4g	21c	
۲	زرد	2/2g	11d	2/6b	28g	6/4h	11g	
۳	میشن	3/6de	16/4ab	2/9ab	47b	13/9a	25/5g	
۴	شنگه	4/2cd	8/5f	3ab	26h	9/2f	21c	
۵	سویلانا	4/9b	8/2f	3ab	25h	8/6g	36a	
۶	کروناکی	1/4h	5/5g	1/2c	6/7k	1/5j	6i	
۷	گرگان	1/2h	4/4g	1/4c	6/3k	1/3j	7/5h	
۸	ولانولیا	2/6fg	15/7ab	2/6b	41d	10/8c	11g	
۹	ماری	3/2ef	14/8b	2/6b	38e	9/6e	17e	
۱۰	رشید	2/4g	6g	1/55c	8/8j	2/1i	8h	
۱۱	آمفی سیس	4/2cd	17/5a	3/3a	52a	11c	15f	
۱۲	دزفول	4/9b	14/2bc	2/9ab	41d	10/4d	19d	
۱۳	مانزانیلا	2/5fg	10/8de	3/2a	34f	12/2b	36a	
۱۴	سیاب	6/8a	12/6cd	3/4a	43c	12/2b	15f	

منابع

- ارجی، ع. ۱۳۸۵. ارزیابی و بررسی سازگاری ارقام زیتون در مناطق مختلف کشور. گزارش سالیانه مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی کرمانشاه.
- اسماعیلی، ا. ۱۳۸۶. شناسایی ژنوتیپهای بومی زیتون در استان ایلام با استفاده از صفات مورفولوژیکی و فنولوژیکی. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه بوعلی سینا، همدان.
- بی نام ۱۳۸۳. آمار نامه وزارت کشاورزی ۱۳۷۹ - ۱۳۸۰. انتشارات وزارت کشاورزی.
- حاجی امیری، ا. ارجی، ع و غلامی، ر. ۱۳۹۰. بررسی و مقایسه ارقام زیتون ایرانی و خارجی و مطالعه سازگاری آنها در شرایط منطقه سرپل. هفتمین کنگره علوم باغبانی. اصفهان.
- تسلیم پور، م. زینانلو، ع. ۱۳۹۰. ارزیابی و بررسی سازگاری ارقام مختلف زیتون در استان فارس. هفتمین کنگره علوم باغبانی. اصفهان.

Annalisa, R. Massimiliano, M. Claudia, R. Luciana, B. 2003. morphological and molecular analyses for the characterization of a group of Italian olive cultivars. *Euphytica*. PP, 129 – 134.

Evaluation adaptability and some characterization pomology different olive cultivar in Ilam**Akbar Esmaili^{1*}, Azar Seyedi² and Farideh Sheykhmoradi**

1 and 2- Dept of Research Center for Agriculture and Natural Resource, Ilam, Iran

*Corresponding author

Abstract

In order to equalize gardens and achieve cultivars suitable for cultivation in areas of Ilam province and development of olive growing Plan to study some properties of consistency and compatibility Pomology 14 varieties of olives in the Garden of Saleh Abad Ilam province was conducted in a randomized complete block design. The obtained data using statistical software SASS and comparison of means was performed using Duncan's multiple range tests. Traits showed significant results. Average data showed that most of the fruit weight in Syab genotypes (native heap) Svilana and Dezful, was the maximum weight of the core in Amphisis, Vlanuli and Mission, was the maximum rate fresh to core were in the Syab Amphisis and Manzanila. Was the maximum the fresh in Amphisis and Mission, was the maximum dray in Mission, Manzanilla and Syab, the maximum amount of oil in dry was Svilana and Manzanilla and has the highest rate respectively. Were introduced superior varieties Syab mass, Amphisis, and Mission.

Keywords: olive, adaptability, pomology